

Kartelové právo v kontextu transformace ekonomiky

Josef BEJČEK

1. K VÝVOJI KARTELOVÉHO PRÁVA U NÁS

Nezastupitelnou součástí hospodářské politiky (a to i tam, kde se její nezbytnost popírá) jsou právní předpisy, které mají za hlavní cíl tvorbu a ochranu soutěžního prostředí. Obvykle se označují jako protimonopolní nebo protitrustové, i když to zcela nevystihuje rozsah jejich předmětu. Antimonopolní legislativa zahrnuje i úpravu kartelových dohod, které v pravém slova smyslu – na monopolistou ovládaném trhu, tedy při neexistenci soutěžitele – ani nemohou být uzavírány. Zahrnují se sem samozřejmě postupy, omezující a kontrolující jednání monopolních (ale i jen dominantních) tržních struktur, ale též kontrolní opatření nad vnějším růstem firem, který může potenciálně ohrozit soutěžní prostředí (kontrola fúzí).

Tato oblast legislativy se též chápe jako součást soutěžního práva v širším smyslu, v němž představuje jakousi „veřejnoprávní“ větev, na rozdíl od „soukromoprávní“ regulace nekalé soutěže. Anglosaský úzus (i pojmosloví používané v Evropské unii) chápou pod soutěžním právem právě jen tuto „veřejnoprávní“ úpravu ochrany hospodářské soutěže. Přijatelná je též pojmoslovná konvence středoevropská, která v zájmu odlišení od úpravy nekalé soutěže pracuje s pojmem „kartelového práva“, zahrnujícím i úpravu monopolního chování a fúzí.

V první československé republice, podobně jako v jiných vyspělých evropských zemích, nevládnul žádný doktrinářský liberalismus – kartely se chápaly jako výraz přirozené koncentrace průmyslu a za podmínky nezneužívání své hospodářské moci se pokládaly za přípustné. K opatrnosti při koncipování právní úpravy kartelů nabádala i okolnost, že kartelová organizace byla základem vnitřní i mezinárodní hospodářské politiky, a že též vyplývala z reakcí na tehdejší mezinárodní hospodářské poměry. Uznávalo se, že hospodářská soutěž může být v některých případech obecně škodlivá, stejně jako jindy její omezování a za nemravné se např. nepovažovaly kartely vůbec (jako takové); naopak ale kartely zavádějící monopol, kterým se porušuje rovnováha společenské organizace, se považovaly za smlouvy proti dobrým mravům¹.

¹Srov. Sedláček, J.: Smlouvy proti dobrým mravům, Vědecká ročenka Masarykovy univerzity

Zákon č. 141/1933 Sb. o kartelech a soukromých monopolech (kartelový zákon) považoval za kartelové úmluvy samostatných podnikatelů, jimiž se smluvní strany zavazují omezit nebo vyloučit mezi sebou volnost soutěže úpravou výroby, odbytu, obchodních podmínek, cen nebo (pokud šlo o podniky dopravní, úvěrové nebo pojišťovací) sazeb, pokud bylo účelem dohod co možná nejúčinnější ovládnutí trhu.

K platnosti kartelových dohod vyžadoval zákon písemnou formu, v níž musel být vyjádřen výslovný závazek k omezení nebo vyloučení soutěže. Z režimu kartelových dohod tak byly vyloučeny dohody objektivně protisoutěžně působící, pokud tento výslovný závazek neobsahovaly. Působnost zákona a jeho prosoutěžní ochranná funkce tím byla výrazně omezena. Naopak se však kartelovou dohodou mohl stát jakýkoliv platně (a písemně) uzavřený obligační vztah (smluvní typ nebo inominátní kontrakt s konkrétním hospodářským účelem), obsahoval – li závazek k omezení nebo vyloučení svobodné soutěže.

Zásadou bylo připuštění existence kartelů a monopolů a zabezpečení státního dohledu nad nimi a zavedení opatření proti zneužívání nabytého postavení².

Pokud vznikla důvodná obava, že by prováděním kartelové dohody byl ohrožen veřejný zájem, zahájilo příslušné ministerstvo z vlastního podnětu nebo z příkazu vlády šetření a podle možnosti dalo též podnět ke smírčímu řízení před zvláštním smírčím orgánem. Nebylo-li smírčí řízení úspěšné, pokračovalo se v řízení, které probíhalo v zásadě na bázi řízení správního.

Jestliže šetření vedlo k závěru, že ceny nebo sazby jsou nepřiměřeně vysoké nebo že obchodní podmínky nepřiměřeně zvyšují velkoobchodní či maloobchodní ceny (sazby) nebo že výlukami je neodůvodněně znemožněno nebo povážlivě ohroženo podnikání těch, proti nimž výluky směřují, zakázala vláda požadovat ceny (sazby) přesahující stanovenou výši nebo používat určité obchodní podmínky nebo provádět výluku.

Až jen ta kartelová opatření, která byla v rozporu s vládním rozhodnutím, byla za zákona neplatná. Rozhodnutí vlády bylo sankčně zajištěno možností uložit smluvním stranám nebo organizaci provádějící kartelovou dohodu složení kauce (jistoty) až do výše 3 milionů Kč, prohlásit kartelovou dohodu za neplatnou a nebo rozpustit organizaci provádějící kartelovou dohodu. Proti rozhodnutí vlády mohla být podána stížnost pro nezákonnost ke kartelovému soudu.

Přiměřeně se postupovalo mj. i proti podnikatelům, kteří uplatňovali nepřiměřeně vysoké ceny jiné než kartelové (tzv. **soukromé monopoly**), u nichž se v důsledku zvláštních výrobních nebo obchodních poměrů nemohla uplatnit svobodná soutěž. Postižitelné bylo i uplatňování nepřiměřeně vysokých cen (sazeb) u důležitých (nezbytných) předmětů nebo úkonů.

v Brně, Brno 1924, str. 127.

²Což je z hlediska legislativně technického právě opačný přístup, než je uplatněn v platném českém zákoně na ochranu hospodářské soutěže č. 63/1991 Sb. ve znění pozdějších novel. Rovněž požadavek písemnosti kartelové dohody dnes neplatí.

KZ se nevztahoval na státní monopoly a na státní závody, pokud nebyly smluvními stranami kartelových úmluv. Nedotýkal se též zákona patentového a neuplatnil se zásadně ani při mezinárodních kartelových úmluvách, ledaže by se prováděly na území Československa.

V nových politických a ekonomických podmínkách po únorovém převratu v roce 1948, charakterizovaných mj. stranickostátním centralistickým řízením postupně totálně socializované ekonomiky a začleněním Československa do sféry politického, vojenského a hospodářského vlivu SSSR, nebylo pro svobodnou hospodářskou soutěž (jakožto pro autoregulační princip vlastní tržní ekonomice) místo. Pojem soutěže se vyskytoval spíše jen v souvislosti se „soutěží dvou společenských soustav“ a s tzv. „socialistickou soutěží“, která zdůrazňovala ideologicky podbarvené prvky vzájemné spolupráce, a nikoliv existenčně významné konkurence.

Hospodářský zákoník (zákon č. 109/1964 Sb.) jako nástroj i projev direktivního řízení popíral reálné tržní vztahy a vycházel z koncepce tzv. socialistických tržních vztahů, ev. z pojetí socialistického přerozdělování, které má jen formu zbožné peněžních vztahů. Byl vedle občanského zákoníku dalším projevem opuštění koncepce, která po tisíciletí rozlišovala právo veřejné a právo soukromé. Hospodářský zákoník umožňoval výrazné zásahy státu a tzv. nadřízených orgánů socialistických organizací do hospodaření i do právních vztahů podniků, a to i bez možnosti adekvátní právní ochrany proti takovým zásahům. Vylučoval ze své úpravy jakékoliv soukromé podnikání a zajišťoval výsadní postavení tzv. socialistickým organizacím.

Pokud různé subjekty, střetávající se na vznikajícím trhu, měly různé právní postavení, jiný stupeň podnikatelské samostatnosti, jiné podmínky odpovědnosti za svá rozhodnutí apod., nemohla se plně projevit restrukturalizační síla svobodného trhu, kde jsou si všichni partneři formálně rovni a mají v zásadě stejné podmínky. Různé podmínky pro soutěžitele neumožňovaly rozvoj toho základního hybného faktoru ekonomiky s převahou tržních autoregulačních prvků – totiž volné konkurence a poctivé soutěže.

Známkou jistého liberalizačního „tání“ v oblasti hospodářské soutěže byla **podzákonná úprava plánovitého řízení národního hospodářství**³. Za základ obchodních vztahů mezi socialistickými organizacemi prohlásila (při existenci státního monopolu zahraničního obchodu) volný výběr tuzemského dodavatele a odběratele a vzájemnou dohodu o dodávkách anebo službách, jakož i o podmínkách vzájemné spolupráce.

Arbitrárnost v rozhodování orgánů hospodářského řízení byla snížena zákazem omezování hospodářské soutěživosti organizací ze strany těchto orgánů, zejména administrativními opatřeními nebo dohodami, např. rajonizací odbytu, udělením práva monopolního prodeje apod. Volnost organizací při určování svých výrobních programů v souladu s potřebami trhu zůstávala omezena možností stanovení závazných úkolů a závazných limitů plánu. Za neplatné bylo prohlášeno územní omezení

³Vládní nařízení č. 100/1966 Sb., o plánovitém řízení národního hospodářství, zejm. § § 82 a násl.

činnosti socialistických organizací, které tak nyní mohly působit na celém území státu (srov. § 82 vládního nařízení č. 100/1966 Sb.).

Zneužití tržního postavení socialistické organizace (a to jí samotné i v dohodě s jinou organizací) porušením pravidel nebo zvyklostí hospodářské soutěže k získání neoprávněných nebo nepřiměřených výhod na úkor třetích organizací bylo sankcionováno povinností k náhradě škody, včetně ušlého zisku; této odpovědnosti se nebylo možno zprostit poukazem na to, že organizace plnila opatření nadřízených orgánů (srov. § 83 vládního nařízení č. 100/1966 Sb.).

Krátká etapa reformem „pražského jara“ nedovolila legislativně plně rehabilitovat hospodářskou soutěž a princip smluvní svobody a byla v ekonomické oblasti charakterizována mj. nevyjasněnými a často ideologicky omezenými bezvýslednými diskusemi o postavení národního podniku a o vztahu plánu a hospodářských smluv.

Následující „normalizační“ desetiletí ještě více zafixovalo administrativně centralistické metody řízení hospodářství. Příznačné jsou změny výše uvedeného nařízení vlády č. 100/1966 Sb. nařízením vlády č. 169/1969 Sb. Základem obchodních vztahů mezi socialistickými organizacemi již nebyl volný výběr tuzemského dodavatele a odběratele a vzájemná dohoda, ale úkoly plány a v jejich rámci vzájemné dohody o dodávkách anebo službách, jakož i o podmínkách vzájemné spolupráce (srov. čl. 38 nařízení vlády č. 169/1969 Sb.). Orgánům hospodářského řízení bylo přiznáno právo usměrňovat tyto vztahy tak, aby byly zabezpečeny záměry a cíle státního plánu rozvoje národního hospodářství a právo „v případě potřeby“ do těchto vztahů zasahovat způsobem a za podmínek stanovených právními předpisy. Dotčené organizace však neměly dosud právo na náhradu škody, vzniklé jim takovými zásahy.

Více či méně upřímná (byť politicky, a mnohdy i ideologicky limitovaná) snaha některých politiků a národohospodářů o skloubení plánu a smlouvy nebo alespoň o zmírnění evidentně škodlivého státního dirigismu pomocí některých prvků tržního hospodářství nalezla i svůj legislativní odraz na úrovni zákona v oblasti úpravy vztahů mezi organizacemi podle hospodářského zákoníku. Hypermonopolizace ekonomiky vedla dlouhodobě k situaci tzv. „trhu tahu“, kdy poptávková strana byla závislá na dominantní nebo monopolní straně nabídkové. Výrazně převažovala (pro státy s centrálně řízenou ekonomikou typická a z hlediska tržně orientovaných ekonomik spíše patologická) forma soutěže mezi spotřebiteli a odběrateli, při neexistenci podstatné soutěže na straně nabídky (snad s výjimkou určitých ostrůvků v některých segmentech trhu). Ve spojení s typickou nedostatkovostí výrobků a služeb rostla intenzita soutěže na straně poptávky a klesala intenzita soutěže na straně nabídky⁴.

V podmínkách trhu dodavatele byly tedy činěny legislativní pokusy zabránit zneužití dodavatelova postavení, kteréžto mu však stát nadále garantoval.

Ustanovení § 119b odst. 1 hospodářského zákoníku bylo jakousi generální klauzulí ochrany hospodářské soutěže ve zdeformovaných podmínkách zmonopolizo-

⁴Srov. Rotondi, M.: Diritto industriale, Padova 1965, str. 471, cit. podle Knap, K.: Právo hospodářské soutěže, Orbis, Praha 1973, str. 22.

vané, socializované, a centrálně řízené ekonomiky. Zakazovalo organizacím zneužívat svoje hospodářské postavení k získání neoprávněných nebo nepřiměřených výhod na úkor jiných organizací nebo na úkor spotřebitelů.

Aktuální potřeba nového koncipování kartelového práva vyvstala po roce 1989 v souvislosti s transformací ekonomiky na tržních principech. Československý zákon o kartelech a soukromých monopolech z r. 1933 nebyl nikdy výslovně zrušen. K jeho vyřazení a faktické nepoužitelnosti došlo spíše ústavně zakotvenými změnami společenského a hospodářského zřízení v r. 1949 (tzv. Ústavou 9. května) a v r. 1960 (tzv. socialistickou ústavou). Přesto nebylo možné jej prostě po několik desetiletí trvající odmlce „revitalizovat“. Nejen právní prostředí, ale i celkový ekonomický a společenský vývoj vyžadovaly úpravu zcela novou, navíc takovou, která by se mohla opírat o zkušenosti zemí s pokročilou protikartelovou legislativou a praxí, a která by byla východiskem k harmonizaci s úpravou v rámci Evropských společenství.

Nová úprava soutěžního práva⁵ byla jedním z velmi důležitých legislativních předpokladů hospodářské transformace. Po počátečních nevyjasněnostech a přípravách komplexního zákona o hospodářské soutěži se nakonec prosadila tradiční koncepce dvojkolejnosti soutěžního práva a „veřejnoprávní větev“ zákonodárství na existenční ochranu soutěže byla založena samostatným federálním zákonem č. 63/1991 Sb. o ochraně hospodářské soutěže (ZOHS), který nabyl účinnosti 1. března 1991. Tradice předválečného kartelového zákona se v něm nijak zvlášť necítí.

2. ÚČEL ZÁKONA O OCHRANĚ HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE

ZOHS byl přijat v souladu s polistopadovou legislativní praxí ve velmi krátké době a vstoupil do teprve postupně se utvářejícího právního rámce tržní ekonomiky. To se nutně muselo projevit na jeho koncepční i legislativně technické úrovni. Zákon byl přijat i s tím rizikem, že nebude obsahově a pojmově zcela konzistentní s některými později přijatými souvisícími legislativními úpravami. Potřeba přijetí nějakého kartelového zákona byla zhodnocena jako naléhavější, než potřeba vybroušeného právního řešení ochrany hospodářské soutěže.

Zákon obsahoval pramálo legálních definicí a vymezení většiny klíčových pojmů ponechal rozhodovací praxi příslušných státních orgánů. Ta byla v situaci ještě obtížnější, nežli při vymezení pojmů a stanovisek v oblasti úpravy nekalé soutěže, kde byla judikatura i teorie již před válkou podstatně rozvinutější a bez zásadních korekcí byla použitelnou inspirací i pro současné soudy. Podstata zákonodárství na ochranu hospodářské soutěže se ve srovnání s úpravou soutěže nekalé všeobecně výrazně změnila, takže i skromná rozhodovací praxe a teoretické výklady mají dnes velmi omezené použití. Krátké období působnosti kartelového zákona a jeho instrumentalizace ve službách hospodářské politiky nedovolily ani vdechnout aplikační praxi nějaké obecnější prvky.

⁵K její podstatě viz Bejček, J.: Právní úprava tvorby a ochrany konkurenčního prostředí, Časopis pro právní vědu a praxi č. 1/1994, PrF MU v Brně.

Snad i z tohoto důvodu (tedy poskytnutí vodítka pro účelový výklad pojmů v nejasných případech výkladu podle spolehlivějších interpretačních metod) se v původním § 1 ZOHS z r. 1991 výslovně formuloval účel zákona⁶. Byla jím ochrana hospodářské soutěže a vytváření podmínek pro její další vývoj a proti vzniku a udržování monopolního nebo dominantního postavení právnických a fyzických osob při jejich podnikatelské činnosti, pokud znemožňovalo nebo omezovalo hospodářskou soutěž. Pro naplnění takto ambiciózně formulovaného cíle nebyl zákon patričně vybaven. Zejména neměl přesně formulované nástroje ke zrušení monopolního nebo dominantního postavení podnikatele, i kdyby znemožňovalo nebo omezovalo soutěž⁷.

Rovněž jeho omezení jen na podnikatele zužovalo jeho společenský záběr. Navíc osobní působnost byla nejasná, neboť za podnikatele se v zákoně tautologicky považovala jakákoliv právnická nebo fyzická osoba, která prováděla podnikatelskou činnost. Pojem podnikatele i podnikání byl sice přesněji vymezen v jiných zákonech⁸, ale došlo k tomu později, a nikoliv s působností pro celý právní řád, takže se musela uplatňovat metoda analogické interpretace.

Proto je v platné úpravě účel zákona zpřesněn; zákon má chránit hospodářskou soutěž na trhu výrobků a výkonů proti jejímu omezení, zkruslování nebo vylučování. Všechny tyto ataky na existenci soutěže se označují souborně jako „narušování“. Zákoně ochrany požívá hospodářská soutěž jakožto institucionální kvalita jen zčásti aproximovaná v zákoně (např. vymezením podílu na zákonem jen hrubě načrtnutém relevantním trhu); rozhodovací praxe MHS se zdá přiklánět k funkční interpretaci tohoto pojmu⁹. Ustanovení § 1 odst. 1 ZOHS tak jasně deklaruje, že zákon naopak **nechrání jednotlivé soutěžitele**, pokud jednání konkurenta proti nim nenarušuje existenčně hospodářskou soutěž.

Účelem nevyjádřeným výslovně, ale vyplývajícím z obsahu ZOHS, je tedy ochrana svobody hospodářské soutěže. Hospodářská soutěž se nechrání jako nějaký samoúčel, ale jako hodnota, která má výraznou funkční vazbu k hodnotě **soukromé autonomie účastníků trhu**. Vychází se též z empiricky ověřeného předpokladu, že zdravé soutěžní prostředí podporuje globální hospodářský rozvoj a efektivnost ekonomiky. Proto se ZOHS dá tradičně chápat nejen jako doplňková a podpůrná veřejnoprávní regulace soukromoprávního principu smluvní svobody, nýbrž je nutno

⁶Který se např. v rakouské nebo německé úpravě (srov. rakouský spolkový zákon č. 600/1988, ve znění novely č. 693/1993 – dále jen KartG a německý spolkový zákon č. I 1081/1957 ve znění poslední novely č. I 2486/1989 – dále jen GWB) spíše odvozuje z podrobnějšího a přesnějšího obsahu.

⁷Ustanovení § 11 písm. e ZOHS v původním znění (o ukládání povinností k nápravě) by stěžejně uspělo jako spolehlivá právní opora pro případnou defúzi.

⁸Zejm. v zákoně č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání a v zákoně č. 513/1991 Sb. (obchodní zákoník).

⁹Srov. Clark, J. M.: Towards a Concept of Workable Competition, The American Economic Review, Vol. XXX, 1940, cit. podle Baumbach – Hefermehl: Wettbewerbsrecht, C.H. Beck Verlag, München 1983, str. 40. Výklad pojmu obsahuje i kniha Emmerich, V.: Kartellrecht, Verlag C. H. Beck, München 1988, str. 8 – 11.

vidět i určité rysy tohoto zákona, které z něj činí také jeden z potenciálně komplementárních právních nástrojů **hospodářské politiky**.

Ač se to v ZOHS výslovně nestanoví, je v praxi kritériem pro posuzování řady zásahů státu do smluvní svobody třetích osob **hledisko veřejného hospodářského zájmu a hospodářské efektivnosti**. ZOHS stanoví tedy meze jak smluvní svobodě soutěžitelů, tak i možnostem státu do ní zasahovat – **omezující působení zákona je dvousměrné**.

Kvalitativní ochranu soutěže ZOHS neupravuje a odkazuje na ustanovení § 44 a násl. obč.zák. o nekalé soutěži.

3. PŮSOBNOST ZÁKONA

Poslední novelizace zákona (zák. č. 286/1993 Sb.) odstranila mj. anomálii spočívající v tom, že se protikartelový zákon vztahoval jen na podnikatele a umožňoval tak subjektům, které výrazně ovlivňovaly soutěžní prostředí (zejm. různá sdružení a komory podnikatelů), beztestně zkruslování soutěže ve prospěch svých členů – podnikatelů. Novela vztáhla osobní působnost zákona na všechny osoby, které se zúčastní **hospodářské soutěže**, i když nejsou podnikateli. Byla tak odstraněna i ničím neodůvodněná diference subjektů mezi „soukromoprávní“ úpravou nekalé soutěže (srov. § 41 obč. zák.) a „veřejnoprávní“ úpravou ochrany hospodářské soutěže. V obou případech se nyní používá obsahově shodný pojem „soutěžitel“, který je širší než pojem „podnikatel“.

Jako protisoutěžní mohou být dnes za určitých podmínek označena i určitá **obchodní sdružení**, v němž členové jsou (alespoň potenciálními) soutěžiteli, resp. jejich některé aktivity. Smyslem sdružení je většinou podpora společných zájmů. Mnoho aktivit obchodních sdružení může být přínosem nejen pro své členy, ale i pro hospodářský systém (garance odbornosti, ručení). Někdy se podporuje účinná soutěž (plánování, redukce nákladů, lepší služby veřejnosti – např. při sdružení městských veřejných přepravců). Sdružení však mohou být i nebezpečná jako východiště k uzavírání kartelových cenových dohod (srov. závazné ceníky s povinnými minimálními cenami nebo vysoké stavovské a jiné poplatky, omezující přístup nových konkurentů na trh). Sdružení může být též zneužito dominantními členy, což může omezit soutěž a zvětšit zisk členů sdružení na úkor spotřebitelů.

Postih protisoutěžního postupu různých sdružení byl možný i podle dřívější právní úpravy, ale spíše teoreticky nežli prakticky. Řízení by dříve bývalo muselo být vedeno proti každému jednotlivému členovi sdružení, což bylo z administrativně technického hlediska (zejm. u stavovských komor o několika tisících členů) prakticky neproveditelné.

Do osobní působnosti ZOHS náleží i **orgány státní správy a orgány obecní**, jedná-li se však věcně o takovou jejich působnost, která alespoň nepřímou souvisí s **hospodářskou soutěží**. V § 18 ZOHS je zakázáno těmto orgánům omezit nebo vyloučit hospodářskou soutěž¹⁰ vlastními opatřeními, zjevnou podporou nebo jinými

¹⁰Patrně jde jen o formulační nedostatek, z něhož nelze vyvodit, že by z nějakých zvláštních

způsoby. Jde vlastně o všeobecný zákaz, zahrnující koneckonců i podporu skrytou a při přísném výkladu i nečinnost v rámci své působnosti, pokud ohrožuje soutěž. Postih reprobovaného jednání těchto orgánů je však problematický¹¹.

Platná právní úprava neposkytuje na rozdíl od předchozího stavu „chráněnou soutěžní rezervaci“ těm podnikům, které byly zřízeny zákonem pro výkon určité specifické (a typicky též monopolně vykonávané) činnosti. Nevyčlenění těchto tzv. státních monopolů z režimu ZOHS je zdůvodněno jednak pokračující deetatizací a demonopolizací těchto dřívějších státních domén (telekomunikace, železnice, rozhlasové a televizní vysílání), ale i v případě přetrvávajících (byť třeba odstátněných) monopolů (pošta) především rozporem s účelem zákona, který by byl narušen vytvářením rozdílných podmínek podnikání a chování, a to jen v důsledku blíže neurčené povahy hospodářské činnosti nebo způsobu zřízení ji vykonávajícího státního podniku zákonem.

ZOHS v současné podobě neobsahuje (právně politicky ostatně velmi sporné) oborové výjimky z působnosti zákona (tzn. výjimky pro dodávky určitého druhu zboží nebo služeb). Protože kartelové zákony jsou i nástroji hospodářské politiky, nevyhnou se zpravidla ani takovýmto účelovým výjimkám. Je tomu tak např. i v kartelovém zákonodárství USA u v německém GWB¹². Odlišnost českého ZOHS je však spíše jen jevová a téměř určité přechodná.

Lze soudit, že dosavadní neexistenci takových výjimek není vhodné přičítat nějaké zvláštní nekompatibilitě českého zákonodárce, jako spíše novosti právní úpravy, možnostem zájmově ovlivnit soutěžní prostředí jinými cestami (zejm. způsobem privatizace) a snad i tomu, že se (zejména díky rozsáhlé restrukturalizaci české ekonomiky) dosud nekonstituovaly a politicky ve významném rozsahu nezakotvily výraznější lobbistické skupiny. I současné právní prostředí ostatně umožňuje MHS např. povolit jednotlivou kartelovou dohodu nebo povolit obecnou výjimku za záka- zu kartelových dohod vyhláškou. Tuto praxi lze s jistotou předpokládat; pokud by měly být takové zásahy rozsáhlé, je pak z hlediska právní jistoty vhodnější provést úpravu na úrovni zákona – a to buď nějakého speciálního zákona oborového¹³, nebo lépe přímo doplněním ZOHS.

důvodů směly státní správní orgány a orgány obcí soutěž zkruslit – srov. § 1 odst. 1 ZOHS.

¹¹Ustanovení § 14 ZOHS o pokutách hovoří výslovně o jen o soutěžitelích, jimž může být pokuta uložena. Pokud bude orgán obce, která bude sama soutěžitelem (podnikatelem), provádět jejím jménem jednání v rozporu se ZOHS, bude moci býti obec jako každý jiný soutěžitel sankcionována podle § 14. Pokud však bude ohrožovat soutěž, ač sama soutěžitelem nebude, bude při současné právní úpravě nutno hledat řešení spíše v politickém ovlivnění orgánu obce. To platí obdobně i pro státní orgány, které se mohou ocitnout jak v pozici soutěžitele (srov. § 261 odst. 2 obč. zák.), tak i v pozici přímo konkurenčně nezajímavého, přesto však soutěž ovlivňujícího subjektu podle § 18 ZOHS.

¹²Srov. § § 99 – 103 GWB, které působnost zákona zužují a modifikují např. pro oblast dopravy, lesnictví a zemědělství, úvěrování, pojišťovnictví a zásobování.

¹³Tak např. zákon o bankách č. 21/1992 Sb. v úplném znění omezuje soutěž tím, že vytváří bariéry vstupu na vyhrazený trh úvěrů, nebo tím, že umožňuje stanovit vysokou úroveň povinného základního jmění (v současnosti 500 mil. Kč) při vzniku banky. Rovněž stanovení úrokových

Teritoriální působnost ZOHS je vyřešena klasickým a i v sousedních zemích¹⁴ standardním způsobem. ZOHS se vztahuje i na jednání a činnosti, k nimž došlo v cizině, pokud se jejich účinky projeví na tuzemském trhu (typicky jde o kartelové dohody se zahraničním partnerem). Zahraniční dosah ZOHS se naopak zásadně nepředpokládá – jednání, jehož účinky se projevují na zahraničním trhu, není předmětem úpravy ZOHS, ledaže by ze závazné mezinárodní úmluvy vyplynulo pro Českou republiku něco jiného. Změny v tomto směru lze očekávat v průběhu předpokládaného začleňování České republiky do Evropské unie.

* * *

S U M M A R Y

Cartel Law in the Context of the Economic Transformation

The paper evaluates the development of cartel and anti-monopoly legislation in the Czech territory and examines the connexions between this public law part of competition law and the specific economic and political circumstances of certain periods. Special attention is paid to the development following the adoption of the Economic Code in 1964 and the related bylaw regulation of the planned management of the national economy.

The author also comments on the deformations in the supply/demand relationship connected with the social circumstances in the several periods and their reflection in the anti-monopoly legislation (especially the prohibition of the misuse of economic position, contract-making duty).

The paper also includes a brief characteristics of the new Economic Competition Protection Act, commenting especially on its purpose and personal, material and territorial competence. It is an outline giving paper forming a logical entity in connection with other analytic positive law essays commenting on the Economic Competition Protection Act.

sazeb (ceny peněz) komerčními bankami (a nebo sazeb pojistného pojišťovny apod.) by bylo při striktním posuzování často jednáním ve vzájemné shodě, které z různých důvodů nebude příznivě hodnoceno podle ZOHS.

¹⁴Srov. § § 6 a 7 KartG a § 98 odst. 2 GWB.